

языков, 1963. – 1112 с.

9. Larousse. Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage. – P. : Larousse, 1994. – 514 p.

10. Phélizon J.F. Vocabulaire de la linguistique. – P. : Roudil, 1976. – 280 p.

Список использованных источников

1. Conteurs français du XX s. – М., Progrès, 1981. – 442 p.

2. Germain S. L'Enfant Méduse. – P. : Gallimard, 1991. – 288 p.

3. Maurois A. Nouvelles. – М., Prosvétchénié, 1966. – 180 p.

УДК 796.325:81'373.7

А.А. Литвин,

Львівський державний університет фізичної культури,

м. Луцьк

СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “УДАР” У СПОРТИВНІЙ ГРІ ВОЛЕЙБОЛ

Статтю присвячено вивченню англійських ФО на позначення поняття “удар” у спортивній грі волейбол. У статті здійснено опис їхньої структури, семантики та функціонування. Розглянуто способи перекладу англійських ФО на позначення поняття “удар” у спортивній грі волейбол на українську мову.

The article is devoted to the analyzing of English phraseological units which convey different means of expressing a word “spike” in a sport game of volleyball. The structure, semantics and the functioning of these phraseological units are analyzed. The kinds of translation of English phraseological units which convey different means of expressing the word “spike” in a sport game of volleyball are viewed.

Упродовж останніх десятиріч зростає зацікавленість дослідників-мовознавців у вивченні фразеологічної системи у галузі спорту, оскільки він є невід’ємною частиною людського життя. Фразеологія як наука вивчає специфіку фразеологізмів, їх значення, структуру, характер їхніх зовнішніх лексико-синтаксичних зв’язків, а також їх експресивно-стилістичні ознаки та системні зв’язки з іншими фразеологічними одиницями та словами. Досить плідними є дослідження вітчизняних мовознавців, що займалися розробленням питань фразе-

ології, як от В.В. Виноградова, Є.Д. Поливанова, Л.А. Булаховської, М.Ф. Алефіренко. Такі лінгвісти, як О.В. Кунін, Н.М. Амосова, О.І. Смирницький досліджували фразеологію англійської мови.

Актуальність роботи визначається посиленням інтересу дослідників до вивчення та опису фразеологічних одиниць (ФО), у компонентному складі яких міститься лексика певного тематичного ряду; дослідженням спортивних одиниць у формуванні семантики ФО, яка визначає національну специфіку.

Попри значну кількість праць, в яких досліджено ФО з компонентами спорту нашу увагу привернули усталені вирази, які вживаються у спортивній грі волейбол. Детальніше зупинимося на описі семантичних та функціональних особливостей ФО, які позначають поняття “удар” у спортивній грі волейбол.

Метою дослідження є виявлення та опис англійських ФО, які позначають поняття “удар” у спортивній грі волейбол та дослідження їхніх функціонально-семантичних особливостей. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**: визначити особливості семантичної структури англійських ФО на позначення поняття “удар” у спортивній грі волейбол; описати їх компонентний склад, проаналізувати способи їхнього перекладу на українську мову.

Як синонімічні у роботі використовуємо терміни “фразеологізм”, “фразеологічна одиниця”, “фразеологічний зворот”, “усталений вираз”, “вираз”.

Волейбол – популярна та широко культивована гра в нашій країні. Її популярність пояснюється можливістю кожного учасника виявити у грі свої фізичні якості та спортивне вміння для досягнення колективного успіху [4, с. 3]. Виникнення волейболу пов’язане з іменем Вільяма Моргана, вчителя фізичної культури у штаті Массачусетс (Сполучені Штати Америки). Сама ж назва “волейбол” виникла дещо пізніше, у результаті злиття двох англійських слів “volley” – політ, та “ball” – м’яч.

Техніка гри волейбол включає комплекс раціональних прийомів та способів, необхідних волейболістові для успішної участі у змаганнях. Одним із таких прийомів є удар, відомий серед волейболістів як “нападаючий”, – основний тактичний засіб для виграшу очка або права на подачу. В опрацьованих нами лексикографічних джерелах зафіксовано такі основні англійські фразеологізми, які позначають поняття “удар” у спортивній грі волейбол: *to be a Prince/Princess of Whales; to sizzle the pits; to bring the heat; to execute a kill; to do a dink; to do a power tip*. Вивчення функціональних можливостей кожної ФО вимагає глибокого проникнення в її суть, становить потребу збагнути її семантику, яка виражається сукупністю компонентів цієї ФО.

ФО *to be a prince/princess of whales* [6] – один із найбільш уживаніших фразеологічних зворотів у спортивній грі волейбол. Цей уста-

лений вираз містить у собі складники, значення яких формально не вказує на значення усього виразу. ФО такого типу, за класифікацією В.В. Виноградова, належить до фразеологічних зрощень, що є семантично неподільними [3, с. 293]. Семантика цієї ФО формується внаслідок узагальненого переносного значення вільного словосполучення. Пряме значення компонентів розчиняються у семантиці ФО. Одиниця ФО *whales* має деякі особливості функціонального плану. Дефініцією слова “*whale*”, яку подає Oxford Advanced Learner’s Dictionary, є велика тварина, яка живе в морі і схожа на дуже велику рибу [5, с. 1532]. Англо-український словник М.І. Балла подає переклад цього слова як “кит”, а у розмовній мові слово “*whale*” означає “майстер (своєї справи); мастак” [2, с. 673]. Наступним компонентом ФО є *prince/princess*. Первинне визначення слова “*prince/princess*” – “член королівської родини” [5, с. 1046]. Оскільки семантичні відтінки значення ФО впливають на прямі значення іменникових компонентів, то існує необхідність для вивчення наступних значень слова “*prince/princess*”. Ми виявили, що таким значення є “людина, визнана знавцем певної галузі” [5, с. 1046]. Таким чином, при вживанні ФО *to be a prince/princess of whales* у сфері волейболу, її перекладом можна вважати вираз “бути найкращим гравцем у волейболі”.

Наступною ФО, в якій загальне значення не відповідає значенню її складників є *to sizzle the pits* [6]. Варто зазначити, що дієслово *to sizzle* не є варіантним, тому не може бути замінений будь яким іншим дієсловом. Англійський тлумачний словник подає визначення цього фразеологічного звороту як “ударити по м’ячу так, щоб він пролетів повз підняті вгору руки блокуючого гравця”. Одним із компонентів аналізованої ФО є дієслово *to sizzle*, перекладом якого є “шипіти”, “спопеляти” [2, с. 366]. У переносному значенні це слово вживається як “пролітати дуже швидко”. Компонент ФО “*the pits*” виступає синонімом до слова “*amprit*” – “пахва, пахвова яма”. З точки зору семантики, при перекладі пряме значення цього компонента позначає назву частини тіла – руки.

Семантику поняття “удар” у спортивній грі волейбол передає фразеологізм *to bring the heat* [6] – “завдавати сильного удару”. Як і вищезазначені ФО, *to bring the heat* не виражає значення окремих складових, і тому не вживається з варіантними дієсловами. Семантику аналізованого виразу передають і деякі фразеологічні звороти в українській мові. Так, для того щоб показати перемогу над суперником вживаються наступні ФО “завдати жару”, тощо. Фразеологізм *to bring the heat* має ряд синонімічних виразів. Зазначимо, що синонімія фразеологізмів – поширене явище. Нерідко синонімічні ряди складаються не тільки з двох, а й з трьох, чотирьох і більше фразеологізмів [3, с. 295]. Як і синоніми загалом, фразеологічні синоніми стилістично диференційовані [3, с. 295]. Таким чином, синонімічними до

фразеологізму *to bring the heat* вважаються *to do a hard-driven spike*, *to place off-speed spike*, *to hit a cut shot* [6].

Поряд із синонімією існує також антонімія фразеологізмів. Суть антонімії полягає в полярному протиставленні значень фразеологізмів при їх семантичній спільності [3, с. 295]. Прикладами ФО антонімів до фразеологізму *to bring the heat* є такі ФО, як *to lose a point* – “програти очко”, *to lose a set* [6] – “програти партію”.

Фразеологізм *to execute a kill* [6] на відміну від вище проаналізованих ФО належить до фразеологічних єдностей. У фразеологічних єдностях зміст ФО опосередковано вмотивований значенням компонентів. Так, виявлено варіантні дієслівні компоненти, які часто можуть вживатися у складі ФО замінюючи дієслівний компонент *to execute*, який функціонує за значенням “відбивати”. Серед них – *to do*, *to hit off*, *to put away*, *to spike*. Уживаючись у складі ФО разом із компонентом *a kill*, вони утворюють її фразеологічні варіанти. Серед тлумачень компонента ФО “*kill*” як дієслова, знаходимо значення “*знищувати чи зупиняти*” [5, с. 739]. Формуючи фразеологічну цілісність дієслово “*kill*” уживається як іменник з неозначеним артиклем *a*. Провідну роль у творенні аналізованої ФО відіграла конверсія – це вид словотворення, який полягає у переході однієї частини мови в іншу (у нашому випадку дієслово перейшло в іменник). Таким чином, у спортивній грі волейбол ФО *to execute a kill* означає “відбивати м’яч”.

Для визначення поняття “удар” у волейболі в англійській мові утворилося словосполучення *to do a dink* [6]. Семантичне значення цього фразеологізму – “дражнитися”. Найчастіше це словосполучення вживається з негативною конотацією, що пояснює двоплановість семантичної структури описуваного словосполучення й містить додаткове семантичне нашарування, а саме експресивно-оцінюючий відтінок. У волейболі компонент ФО *a dink* означає “дражнитися м’ячем із суперником”. Дієслівний компонент *to do* виступає варіантною основою фразеологізму, і може бути замінений дієсловами *to play*, *to use*.

Розглянемо ФО *to do a power tip* [6] – “затримати м’яч перед ударом”. Цей фразеологізм застосовується у ситуації, коли під час гри у волейбол гравець затримує м’яч не передаючи його іншому гравцеві. Відповідно до правил гри, таке явище вважається порушенням. ФО *to do a power tip* може вживатися з варіантним дієсловом *to have*. Синонімічними до описаної ФО *to do a power tip* виступатимуть фразеологізми *to prolong the contact with a ball*; *to keep a ball for some extra minutes*.

У фразеологічному фонді англійської мови є й інші ФО, які позначають поняття “удар” у волейболі, як-от: *to do a back row attack hit* – “удар гравця з задньої лінії”, *to do a cross-court shot* – “здійснювати

перехресний удар”, *to do a line shot* – “здійснювати удар по лінії” [6] та інші, які стануть предметом нашого майбутнього дослідження.

Детально проаналізувавши семантику фразеологічних зворотів, які позначають поняття “удар” у волейболі, визначено особливості структури англійських фразеологізмів, розкрито специфіку функціонування досліджуваних ФО та вивчено особливості перекладу англійських ФО на українську мову.

Беручи до уваги, результати наукової роботи ми дійшли висновку, що англійські ФО, які позначають поняття “удар” у волейболі формують підґрунтя терміносистеми волейболу, оскільки вживаються у вузькому професійному значенні. Проведене дослідження не вичерпує порушеної проблематики й намічає ряд перспектив щодо подальших розробок.

Література

1. Балла М.І. Англо-український словник: близько 120 000 слів. К.: Освіта, 1996. – Т. I. – 752 с.
2. Балла М.І. Англо-український словник: близько 120 000 слів – К.: Освіта, 1996. – Т. II. – 712 с.
3. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: навч. посібн. / М.П. Кочерган – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2006. – 464 с.
4. Пименов М.П. Волейбол. / М.П. Пименов – К.: Здоров’я, 1975. – 92 с.
5. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner’s Dictionary of English. / A.S. Hornby – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1600 p.
6. <http://www.volleyball.org/glossary.html>.

УДК 811.161.2’367

Н.М. Магас,

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м.Івано-Франківськ*

СУБ’ЄКТНО-ОБ’ЄКТНА ОРГАНІЗАЦІЯ РЕЧЕНЬ З МЕНТАЛЬНИМИ ПРЕДИКАТАМИ

У статті розглядається семантична структура речення з ментальними дієсловами та їх актантами. Логічний і функціональний аналіз особливостей організації цих конструкцій базується на їх предикативній природі. Ментальні дієслова як центральні елементи пропозиційної структури досліджуються з позицій семантичної теорії.

The article presents semantic structure of a sentence with